

תהליך השלום: רוחות של שינוי?

זכי שלום

27/4/2014

במסיבת עיתונאים שקיים בסיאול ב-25 באפריל 2014 נשאל הנשיא אובמה על תהליך השלום הישראלי-פלסטיני. הנקודות העיקריות שבלטו בדבריו הן שהסכסוך במזרח התיכון הינו בעיה הנמשכת מזה שישנים, שבעים, שמונים שנה. "אנחנו לא חשבנו שנוכל להביא לפתרון הסכסוך במשך 6-9 חודשי משא ומתן", אמר הנשיא והמשיך "התפקיד שלי כנשיא הוא לדאוג למגוון רחב של בעיות עולמיות באותה נקודת זמן. אין לי את הפריבילגיה לבחור בעיה אחת ולמקד עליה את תשומת הלב שלי".

אובמה המשיך ואמר כי "זה עדיין האינטרס של ארצות הברית, ישראל והפלסטינים לבחון אם ניתן להגיע לפתרון של סכסוך נפיץ זה. עד כה מה שראינו זה התקדמות כלשהי בהכרת שני הצדדים שעומד בפניהם סכסוך רב שנים שאותו צריך לפתור. עדיין לא ראינו בקיומו של רצון פוליטי אצל הצדדים לקבל הכרעות קשות כדי להביא להסדר. וזה נכון לגבי שני הצדדים". הוא התייחס גם להסכם הפיוס הפלסטיני וטען כי "ההחלטה הבלתי מועילה של אבו מאזן לפתוח בדו שיח עם החמאס היא רק אחת משרשרת צעדים לא מועילים שנקטו שני הצדדים, שאינם תורמים למאמץ לפתור את הסכסוך".

עם זאת אובמה הבהיר לצדדים כי "בכל דיאלוג מגיעים הצדדים לעתים לנקודה שבה יש צורך לעשות הפסקה שבה שני הצדדים צריכים לבחון את החלופות העומדות בפניהם. הצדדים יכולים להיצמד לעמדות קיצוניות ולהציג כל מיני אופציות להסדר, אבל באורח ריאלי קיימת רק אופציה אחת רצינית: מתווה של שתי מדינות שבו תתקיים מדינה יהודית דמוקרטית לצד מדינה פלסטינית. זה מחייב את שני הצדדים לעשות פשרות מדיניות קשות. עד כה לא ראינו נכונות ללכת בדרך זו אצל שני הצדדים.... אנו נמשיך לעודד את שני הצדדים ללכת בדרך זו. נציע להם חלופות שונות. אינני מוכן להתנצל על כך. זו הדרך הנכונה. ואולם, אם אני נשאל האם אני מצפה שאכן הם ילכו בדרך זו בשבוע הבא, בחודש הבא או אפילו בששת החודשים הקרובים? התשובה שלי שלילית".

דבריו אלה של הנשיא טומנים בחובם מסרים בעלי משמעות מרחיקת לכת באשר לעמדותיו בסוגיית תהליך השלום המזרח תיכוני. העובדה שהן נאמרו באיפוק רב ובלשון מאוד מרוסנת אינה צריכה להטעות: יש מקום לקבוע שכל הנראה אכן מתחולל מפנה משמעותי בעמדות הנשיא בהקשר לתהליך השלום במזרח התיכון.

להלן עיקריו: הולכת ומתקבעת אצלו ההכרה שהסכסוך הישראלי-פלסטיני הינו סכסוך ארוך שנים ובעל מורכבויות ורגישויות עמוקות. לפיכך אין לצפות לפריצת דרך בו בטווח הזמן הנראה לעין. בנסיבות הקיימות אי אפשר להטיל את האשמה להעדר הסדר על אחד מן הצדדים. האחריות להעדר התקדמות מוטלת על שני הצדדים כאחד. בנוסף, בפני ארצות הברית עומדים מגוון של אתגרים אסטרטגיים בזירה הבינלאומית המחייבים את תשומת לב. תהליך השלום המזרח תיכוני הוא רק אחד מהם, ולא בהכרח החשוב ביותר לאינטרסים של ארצות הברית.

שני הצדדים לסכסוך אינם מוכנים לעשות את הפשרות הקשות הנדרשות כדי להגיע להסדר. לממשל יש יכולת מוגבלת לכפות על הצדדים לשנות את עמדותיהם. בנקודת הזמן הנוכחית ועל רקע המחלוקות הקשות בין שני הצדדים מוטב יהיה לקחת פסק זמן בתהליך השלום. עמדות אלה של הנשיא רחוקות "שנות אור" מן

העמדות שהוא הציג לכל אורך תקופת כהונתו הראשונה. בלטה בהן התפיסה שהקונפליקט הישראלי-פלסטיני הוא בעל משמעויות אסטרטגיות מרחיקות לכת עבור ארצות הברית, וכי הסדר שלו יקדם מציאות נוחה יותר לארצות הברית במערכת הבינלאומית בכלל, ובמדינות האיסלם בפרט. לפיכך, הוא צריך לעמוד בראש סדר העדיפויות של ארצות הברית. מעבר לכך, הנשיא האמין שניתן להגיע למתווה מוסכם של הסדר אותו הצדדים יאמצו, או יצטרכו לאמץ, תוך פרק זמן קצר יחסית.

בהקשר הפנים-אמריקני דבריו של הנשיא מהווים התרסה מפורשת לעמדותיו של מזכיר המדינה ג'ון קרי. דברי הנועם והמחמאות שמרעיף הנשיא על קרי אינם צריכים להטעות. הנשיא מבהיר למזכיר המדינה במפורש כי נטייתו למקד את תשומת הלב של ארצות הברית בהקשר המזרח תיכוני אינה מקובלת עליו עוד. מעבר לכך, הנשיא טורח להדגיש כי נחישותו של מזכיר המדינה להתמיד בתהליך השלום חרף הכשלון אינה נראית לו.

ולבסוף, הנשיא מדגיש את הצורך בגישה מאוזנת באשר להטלת האחריות להעדר הסדר. גישה זו עומדת בסתירה בולטת לנטייתו של מזכיר המדינה למקד את האחריות לכשלון תהליך השלום על מדינת ישראל, ובעיקר מדיניות ההתנחלות שלה.

זכי שלום פרופ' זכי שלום הינו חוקר בכיר במכון בן גוריון לחקר ישראל, אוניברסיטת בן גוריון בנגב, ועמית מחקר במכון למחקרי ביטחון לאומי.